

Kettős kötődésben

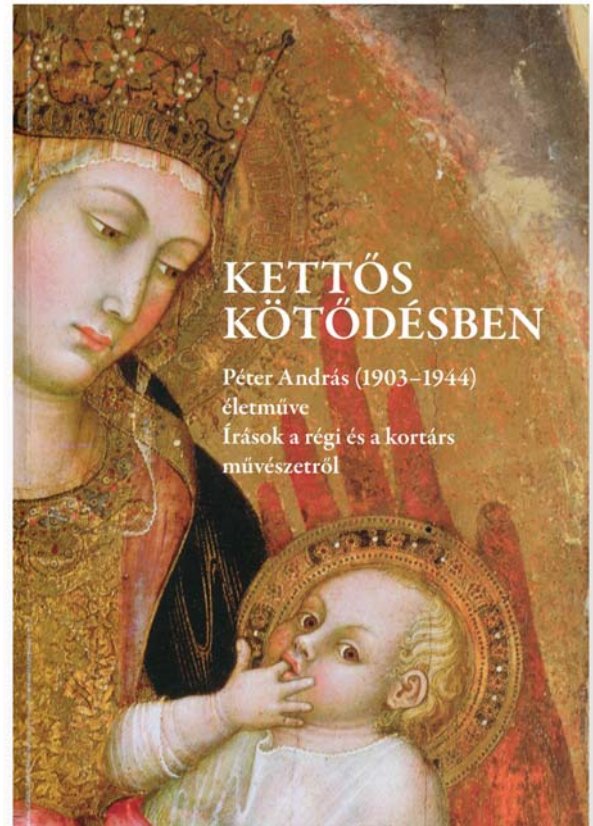
Péter András (1903–1944) életműve
– Írások a régi és a kortárs művészetről

■ *Kettős kötődésben* címmel jelent meg 2014-ben, az ELTE Művészettörténeti Intézetében működő Péter András Alapítvány kiadásában, a Holokauszt Emlék-évében, az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával 20. századi kimagasló tehetségű művészettörténészünk, Péter András összegyűjtött tanulmányainak vaskos kötete. A könyv szerkesztői Tóth Károly művészettörténész és e cikk szerzője, akik hosszú évek fáradságos munkájával gyűjtötték össze a kötetben megjelent jeles tanulmányokat, írásokat. A cím arra utal, hogy a középkori itáliai művészet elkötelezett és európai elismertségnek örvendő fiatal magyar kutatója, aki mindössze 41 évet élt, nagy érdeklődéssel és szakértelemmel jelen volt korának, az 1920 és 1944 közötti éveknek a kortárs művészeti életében is. Számára a művészet egységes folyamatot jelentett, amelynek vannak periódusai, melyek jobban megragadják a kutató vagy a laikus szemlélő figyelmét, de ez csak erősíti, segíti a művészet szellemi világának megközelítésében és élvezetében.

Péter András mivel egységesnek tekintette a művészet több évezredes folyamatát, természetesen, a műfajok között sem látott éles válaszfalakat. Magától értetődőnek tartotta, hogy lényegét tekintve, a 19–20. században sem válhat szét az *iparművészet* és a *képzőművészet*, ahogyan egyetlen korábbi korban sem. Az ipari forradalom kétségtelenül nagy változást jelentett a művészeti élet számára is, s a magyar nyelv „iparművészet” kifejezése erre utal, de a művészet fogalma, a művészet lényege, nem változott, és nem is fog változni sohasem.

A *művészet* – az anyagok és a technika adta végtelen lehetőségek mellett is – szellemi tevékenység, amely *fényt* gyűjt az anyagi létbe süllyedt emberiség számára, s a *művész* az a kiválasztott ember, aki Petőfi Sándor örök érvényű megfogalmazásában, vezeti a népet a Kánaán felé.

Péter András kritikái, kiállításismertetői a kortárs művészetről, amelyek összegyűjtve először most olvashatók ebben a kötetben, erről a szemléletről tanulmányok. S természetesen a kiváló idegen nyelvű tanulmányai a trecento művészetéről, Pietro és Ambrogio Lorenzetti festészetéről, Giottoról, Maestro d’Ovile-ről vagy a francia Berry herceg hóráskönyvének miniatúráiról – amelyek ebben a kötetben először, magyar nyelvű fordításban is olvashatók – szin-

tén ennek a felfogásnak a hírnökei. A trecento művészetében – mint a középkori európai művészetben mindenütt – az *iparművészet* (a szereplők ruházataként megjelenő textilek, az ötvöstárgyak, koronák és ékszerek, az arany háttér brokátmintás díszítései vagy a dicsfények díszítése) elválaszthatatlan az ábrázolás képzőművészeti formáitól. Szerves részei a művészi gondolatnak, a művészi élményt előidéző expresszivitásnak, sugárzásnak.

A kötet tanulmányainak szerzője, Péter András (1903–1944), a Franklin Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda Rt. vezérigazgatójának, Péter Jenőnek a fia. Péter Jenő 1922 és 1948 között állt a nagy múltú Landerer és Heckenast kiadó és nyomda utódjának az élén. Biztosította a két világháború közötti magyar szellemi és kulturális élet magas színvonalát. Fia, András beleszületett a kvalitásos irodalom, képzőművészet-iparművészet és zene egyetemen a légkörébe. Az iskolák – a Budapesti Református Főgimnázium és a Magyar Királyi Tanárképző Intézet Trefort utcai Gyakorló Főgimnáziuma – az otthonról hozott alapokra építve, bevezették a tudományok rendszerébe, megismertették Péter Andrással a logikus gondolkodás nyomán feltáruló igazságokat, s elindították az önálló gondolkodás útján, ami az új igazságok felfedezésének lehetőségét nyitotta meg számára. Ezt követték az egyetemi, a bölcsészeti-művészettörténeti tanulmányok az 1921 és 1925 közötti években. Tanárai, mindenekelőtt Gerevich Tibor, Hekler Antal, Kuzsinszky Bálint és Pauler Ákos a kor európai színvonalán álló jeles tudósok voltak. Fontosnak tartották az európai egyetemi tanszékekkel a kapcsolatokat. Így jutott el Péter András 1922-ben Bécsbe, ahol Julius von Schlosser és Josef Strigowsky előadásait hallgatta. A következő évben, 1923-ban már Münchenben Heinrich Wölfflin óráit látogatta. S még egyetemista korában eljutott Párizsba, ahol Henri Focillon professzor tanítványa volt a Sorbonne-on. Első kézből ismerhette meg Európa különböző módszerekkel dolgozó kortárs művészettörténeti műhelyeit.

1925-ben védte meg bölcsészdoktori disszertációját *Árpád-házi Szent István, Szent Imre és Szent László a középkori művészetben* címmel. Ez volt hazánkban

az első ikonográfiai disszertáció, egy időben Erwin Panofsky alapvető ikonográfiai tanulmányaival. Ettől kezdve mindmáig a hazai művészettörténet-tudomány fontos része az ikonográfiai kutatás. A disszertáció a 2014-ben kiadott tanulmánykötetben jelent meg először nyomtatásban. Péter András rámutatott a korábbi, inkább csak a műalkotás formai oldalával foglalkozó művészettörténet-írás egyoldalúságára, és kiemelte az ikonográfia és még inkább az *ikonológia* szerepét a mű teljes értékű megközelítésében.

E munka során látta a magyar művészeti emlékek szakmai feldolgozatlanságát, s nekikezdett az ezeréves magyar állam művészettörténetének a megírásához. S öt év múlva, 1930-ban megjelent *A magyar művészet története* címmel hazánk teljes művészettörténete, a kezdetektől 1930-ig. A 27 éves jeles szakember a magyar művészetet *elsőként* (!) az európai művészet történetébe állítva mutatta be.

1925–1927-ben a Római Magyar Történeti Intézet ösztöndíjasa volt, ezt a kutatói támogatást Gerevich Tibor, az intézet igazgatója révén nyerte el. Itt az ő irányításával, de egyre inkább a saját művészi érzékét és kiváló logikus kutatói gondolkodását követve, mélyed el az itáliai trecento festészet kezdeteinek tanulmányozásában. Ettől kezdve jelentek meg tanulmányai a legjelesebb olasz és francia, német szakmai folyóiratokban.

1932-től a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen Gerevich Tibor professzor mellett tanársegéd lett, majd 1935-től egyetemi magántanári kinevezést kapott az *olasz művészet* tárgykörében. Az óráit a Szépművészeti Múzeumban, eredeti műalkotások előtt tartotta. Tanítványai egész életükre elkötelezték magukat az eredeti műalkotás mellett! Lehetőleg sosem mondtak értékítéletet fénykép után.

1942-ben Gerevich Tibor emlékkönyve számára Péter András a *Berry herceg hórás-könyvének tájképei* címmel írt kiváló tanulmányt, amelyben Ambrogio Lorenzetti tájábrázolásainak a francia festészetre gyakorolt hatását bizonyította be a művek beható, sokoldalú stíluselmzésével. Tehát egyben látta az európai művészetet, és benne a magyart!

A trecento művészetének beható tanulmányozása mellett eleven kapcsolatban volt a *kortárs művészettel*

is, s rendszeresen jelentek meg kritikái a kortárs művészet hazai és külföldi kiállításairól a *Pesti Napló*, a *Tükör*, az *Új Szín* folyóiratok mellett, a *Magyar Iparművészetben* is. Ezek az írásai mindeddig nem voltak összegyűjtve, így kevésbé voltak ismertek. Tóth Károly beható kutatásának köszönhetően az utóbbi években rajzolódott ki előttünk Péter András munkásságában a kortárs művészet kritikusa.

Ezt a meredeken felfelé ívelő tudományos és művészetkritikusi pályát törte derékba 1944. december végén a gyilkos fasiszta golyó a pesti Duna-parton. Fia, János, az édesanyjával 1956-ban Londonba emigrált, s az egyetemi tanulmányai után a londoni *The Sunday Times* színikritikusa lett. Több mint tíz évvel ezelőtt, 2003-ban alapítványt tett, díjat alapított intézetünkben az édesapja emlékére, a kiváló fiatal ku-

tatók segítésére. Azóta minden ősszel jutalomdíjban részesíti a Péter András-díj kuratóriuma a már végzett tehetséges, eredményeket is felmutató fiatal művészettörténészeket, akik Péter András hivatástudatát, szakmai felkészültségét és külföldi szakmai kapcsolatainak példáját követve szereznek hírnevet a magyar művészettörténetnek.

Így ápoljuk emlékét e kiváló magyar 20. századi művészettörténésznek, aki a 21. században is példaképe minden művészettörténésznek felkészültség, nyitottság, igényesség szempontjából egyaránt.

PROKOPP MÁRIA
művészettörténész

(*Péter András Alapítvány, Budapest, 2014, 544 p. és 44 p. képmelléklet*)

Hírek

■ **Fény(ny)elvek** címmel 55 alkotó 110 fényművészeti munkája látható a Kepes Intézetben. (Eger, Széchenyi u. 16.) A Fény Nemzetközi Éve alkalmából, több ezer négyzetméteren rendezett grandiózus tárlat 2015. szeptember 26-án nyílt és december 31-én zár.

Fotó: Kepes Intézet

■ **Ezüstgerely 2016** – *Sport a magyar kortárs művészetben* címmel örökös vándordíj elnyerésére hirdetett pályázatot a Magyar Olimpiai Bizottság. A pályázatot 1961-ben írták ki először, s most is a sport, az olimpia, a testnevelés, a természetjárás, azaz a testkultúra egész területének témavilágát felölelő alkotásokat várnak a képzőművészet, alkalmazott művészet, formatervezés, sportfotó, irodalom, film és videó kategóriában. A pályamunkák beadásának határideje 2016. január 11–14. 2016. március 17-én a pályaművekből rendezett kiállítás megnyitójával egy időben lesz az eredményhirdetés a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum kiállítóépületében, a Budapest Sportaréna melletti Sport Agorán. További információk: ezustgerely@sportmuzeum.hu

■ **Harmónia** címmel hirdette meg képzőművészeti pályázatát a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete. 2015. december 5-én a MűvészetMalomban (Szentendre, Bogdányi u. 32.) nyílik a 820 pályamunkát bemutató tárlat, mely 2016. február 5-ig látogatható.

■ **Bezárt a Milano Expo 2015** október 31-én. A világkiállításon 144 ország 58 pavilonnal vett részt, naponta 116 ezer, összességében a hat hónap alatt 20 millió látogatója volt. A magyar Életkert Pavilon az expó közönségének több mint tíz százalékát tudta bevonzani.

■ **Samu Géza (1947–1990) emlékkiállítás**a a Pesti Vigadóban. (Bp. V., Vigadó tér 2.) A kortárs magyar szobrászat megújítója és egyben a népi tárgyformálás tradíciójának fölfedezője volt Samu Géza szobrászművész. Halálának 25. évfordulója alkalmából a Pesti Vigadó VI. emeleti két termében több mint ötven plasztikáját és számos rajzát mutatják be 2015. december 4. és 2016. február 11. között.

■ **Kiállítóteremmel bővült** az Esernyős Óbudai Kulturális Turisztikai és Információs Pont. (Bp. III., Fő tér 2.) Az Esernyős Galéria 150 négyzetméteres kiállítóterében elsőként *Édes és savanyú – A spliti történetek* címmel a spliti Szépművészeti Múzeum (Galerija Umjetnina) kortárs gyűjteményé-